Trwbl Dwbl
Gweithgareddau Dilynol ar Gyfer Athrawon

Mae'r gweithgareddau dilynol Trwbl yn rhoi cyfleoedd i ddisgyblion sicrhau canlyniadau dysgu o'r Cwricwlwm i Gymru - Ardal Dros Ddysgu a Phrofiad (AoLE): Iechyd a Llesiant.

Cwricwlwm i Gymru: Maes Dysgu a Phrofiad (AoLE): Iechyd a Llesiant	
1. Mae datblygu iechyd a lles y corff yn arwain at fuddiannau gydol oes.	**CYTUNO**
a) Deall y ffactorau sy'n effeithio ar iechyd a lles y corff.	✓
b) Datblygu arferion gwybodus, cadarnhaol sy'n eu hannog i warchod, yn ogystal â pharchu eu hunain ac eraill.	✓
c) Datblygu'r hyder, cymhelliant, gallu corfforol, gwybodaeth a dealltwriaeth a fydd o gymorth iddyn nhw fyw bywyd iach a gweithredol sy'n hyrwyddo iechyd a lles y corff cadarnhaol.	✓
2. Mae'r ffordd rydym yn prosesu ein profiadau ac yn ymateb iddyn nhw yn effeithio ar ein hiechyd meddwl a'n lles emosiynol.	
a) Archwilio'r cysylltiadau rhwng eu profiadau, eu hiechyd meddwl a'u lles emosiynol a galluogir dysgwyr i ddeall nad yw teimladau ac emosiynau'n sefydlog nac yn gyson.	✓
b)Bod yn ymwybodol o'n teimladau a'n hemosiynau ein hunain sy'n rhoi'r sylfaen i ni ddatblygu empathi.	✓
c) Dysgu sut i fynegi eu teimladau	✓
3. Mae'r ffordd rydym yn gwneud penderfyniadau yn effeithio ar ansawdd ein bywydau ni a bywydau eraill.	
a) Deall sut mae penderfyniadau a gweithredoedd yn cael effaith ar y dysgwyr eu hunain, ar eraill, ac ar y gymdeithas ehangach, a hynny yn y presennol a'r dyfodol. Deall y ffactorau sy'n dylanwadu ar wneud penderfyniadau.	✓
b) Galluogi dysgwyr i ddatblygu'r sgiliau meddwl beirniadol angenrheidiol er mwyn gallu pwyso a mesur goblygiadau posibl eu penderfyniadau, gan gynnwys y risg, iddyn nhw ac i eraill.	✓
c) Gwneud penderfyniadau ar y cyd – deall eu cyfraniad	
d) Llwybr gyrfa.	
4. Mae'r ffordd rydym yn ymwneud â dylanwadau cymdeithasol yn siapio pwy ydyn ni, ac yn effeithio ar ein hiechyd a'n lles.	
a) Deall rôl bwysig dylanwadau cymdeithasol ar eu bywydau. Rheolau, normau cymdeithasol, agweddau a gwerthoedd sy'n cael eu creu a'u hatgyfnerthu gan wahanol grwpiau cymdeithasol.	
b) Dysgwyr yn ymgysylltu'n feirniadol â'r dylanwad cymdeithasol hwn	
5.Mae cydberthnasau iach yn hanfodol ar gyfer ein lles.	
a)Deall a gwerthfawrogi sut mae'r ymdeimlad o berthyn a chyswllt a ddaw o berthnasau iach yn cael effaith bwerus ar iechyd a lles.	
b) Cydnabod pan nad yw'r cydberthnasau yn iach, a bod yn ymwybodol o sut i fod yn ddiogel, a cheisio cymorth iddyn nhw eu hunain ac i eraill.	
c)Deall y byddant yn profi amrywiaeth o berthnasau, meithrin a chynnal perthnasoedd sut mae perthnasau iach yn hanfodol ar gyfer iach corff a meddwl sy'n caniatáu inni ffynnu.	

Hawlfraint Heddlu Gwent 2023
© Gwent Police Copyright 2023

1. Gweithgaredd rhagarweiniol

1.a. Drwy gadw ac ailddefnyddio'r canlyniadau siart fflip a grëwyd yng ngwers ‘Trwbl Dwbl’ flaenorol gyda’r heddlu, gallai’r athro/athrawes adolygu a chysylltu gyda dysgu blaenorol er mwyn arwain i'r ymarferiadau a amlinellir isod.

1.b. - Fy hoff ddiod ……mynd dros wers y swyddog.

Gan ddefnyddio'r cardiau lluniau 'fy hoff ddiod' ('dŵr' 'alcopop' 'sudd ffrwythau' diod byrlymog' 'te/coffi' 'fodca') gosodwch bob un mewn gwahanol ardal yn yr ystafell ddosbarth. Gofynnwch i’r disgyblion benderfynu pa ddiod y byddent yn ei ddewis yn y sefyllfaoedd canlynol:

- Priodas eich chwaer fawr
- Ar ddiwrnod poeth o haf yn y parc
- Mewn parti ffrind
- Peth cyntaf yn y bore
- I ymlacio gyda'r hwyr
- Wedi bwyta pryd mawr gyda'ch teulu
- Barbeciw ar y traeth gyda'ch ffrindiau

Gofynnwch i'r disgyblion symud i'r ardal yn y dosbarth sydd â'r cerdyn llun a ddewiswyd ganddynt bob tro. Mae hyn yn creu llawer o symud a thrafodaeth.

Nesaf, gofynnwch am ddisgybl i wirfoddoli i rannu'r cardiau lluniau yn rhai 'alcoholaidd' a di-alcohol'. Pa ddiodydd sy'n cynnwys y mwyaf o alcohol? Profwch gof y disgyblion i weld a allant ddweud pa un sydd â'r mwyaf o alcohol ac yn y blaen.

Atebion:

- Dŵr, sudd ffrwythau, diod byrlymog, te/coffi - 0%
- Alcopops – 5%
- Gwin – amrywio, ond 12% sydd fwyaf cyffredin
- Fodca – 40%

Atgyfnerthwch y neges bod yn rhaid i bawb fod yn ymwybodol o beryglon yfed alcohol ac y gallant fynd allan a mwynhau eu hunain ond COFIWCH:

- Peidiwch ag yfed gormod
- Byddwch yn sicr ynglŷn â’r hyn yr ydych yn ei yfed
- Byddwch yn ymwybodol o'ch lefel
- Canllawiau ar gyfer oedolion yw unedau alcohol. Nid oes lefelau diogel i yfed dan oed.

2. Gweithgaredd Peryglon Cudd -

2.a. Rhannwch y dosbarth yn 6 grŵp o 5 disgybl yr un (dosbarth o 30) Rhowch daflen waith (2) sefyllfa perygl cudd A4 wag a phen i bob grŵp. Bydd y grŵp wedyn yn astudio'r sefyllfa. Caniatewch amser i'r grŵp ddarllen y sefyllfa ac yna canfod unrhyw beryglon sy'n gysylltiedig â'r sefyllfa. Fel grŵp - llenwch daflen waith - Beth yw'r peryglon? Gofynnwch i un disgybl o bob grŵp ddarllen i'r dosbarth eu sefyllfa a'r peryglon posibl a'r peryglon a ganfuwyd. Yna bydd y dosbarth yn trafod y perygl, y bygythiad a chanlyniad posibl ar gyfer pob sefyllfa.

Hawlfraint Heddlu Gwent 2023
© Gwent Police Copyright 2023

2.b. Gan gadw'r un sefyllfaoedd gall y grwpiau ailadrodd yr ymarferiad i drafod sut y byddent hwy'n lleihau'r peryglon y maent wedi eu nodi yn yr ymarferiad blaenorol. Dylai'r grŵp drafod y sefyllfa a'r canlyniadau a chytuno ar ffyrdd posibl o osgoi neu ymdrin â, neu roi atebion i'r sefyllfaoedd sy'n codi. Gofynnwch i'r grŵp ysgrifennu eu hatebion ar daflen sefyllfa wedi'i lamineiddio A4 o dan y teitl Lleihau'r Perygl. Gofynnwch i un disgybl o bob **grŵp grynhoi eu** sefyllfa, esbonio i'r dosbarth y ffyrdd posibl i leihau'r peryglon a nodwyd. Yna gall yr athro/athrawes hwyluso trafodaeth ar ymarferoldeb eu hawgrymiadau. Fel sesiwn ddosbarth llawn gofynnwch i wahanol fyfyriwr o bob grŵp ddarllen yr atebion / strategaethau er mwyn osgoi'r sefyllfaoedd hyn. Dylai'r sesiwn ddosbarth gynnwys mewnbwn gan ddisgyblion eraill a'r athro/athrawes i atgyfnerthu'r neges ddiogelwch a'r strategaethau osgoi.

3. <u>Chwarae rôl galw'r gwasanaethau brys</u>

Gall hyn gael ei gynnwys yn y wers sy'n ymwneud â chamddefnyddio ac effeithiau alcohol os yw'r dosbarth / neu rai aelodau o'r dosbarth wedi cael hyfforddiant cymorth cyntaf neu sgiliau achub bywyd.

Bydd angen i'r athro/athrawes ddewis gwirfoddolwyr i chwarae'r rolau canlynol (Noder bod angen i'r lonciwr gael gwybodaeth am yr ystum adferol).

<u>Gwirfoddolwyr:</u>

Yr Anafedig

Y lonciwr (3a)

Person sy'n mynd heibio (3.b)

Teleffonydd (3.c)

Gall yr athro/athrawes roi cefndir yr olygfa drwy esbonio bod y sefyllfa wedi ei lleoli yn y parc lleol. (3.d) Gellir gweld person yn ei arddegau yn gorwedd ar y glaswellt a nifer o bobl ifanc yn rhedeg i ffwrdd. Mae lonciwr yn dod at y person ac mae'r canlynol yn digwydd.

Yna bydd yr athro/athrawes yn caniatáu i'r chwaraewyr rôl actio'r sefyllfa.

Mae'r sefyllfa lawn isod er mwyn cynorthwyo'r athro/athrawes

Y sefyllfa

Mae'r sefyllfa chwarae rôl wedi ei lleoli mewn parc. Mae'r lonciwr yn y parc ac yn gweld nifer o oedolion ifanc yn rhedeg i ffwrdd oddi wrth berson sy'n gorwedd ar y glaswellt.

Mae'r lonciwr dod yn nes at y person hwn ac yn gweld ei fod tua 15 oed. Mae'r anafedig yn gorwedd ar ei gefn/chefn gyda nifer o boteli seidr gwag o'i gwmpas. Mae'r lonciwr yn gwirio fod yr anafedig yn anadlu ac yn gweld ei fod; ond mae'n gwneud sŵn gyrglio.

Gan ddeall y gallai'r person ifanc fod yn tagu mae'r lonciwr yn galw am help wrth ei roi yn yr ystum adferol. Mae rhoi'r person yn yr ystum cywir yn atal y gyrglio.

Mae rhywun sy'n pasio yn clywed y floedd am help ac yn gofyn os allai helpu.

Nid oes gan y lonciwr ffôn symudol. Mae gan yr helpwr. Mae'r person hwn yn cysylltu â'r gwasanaeth ambiwlans gan ddefnyddio'r gwasanaeth ffôn 999.

Hawlfraint Heddlu Gwent 2023
© Gwent Police Copyright 2023

Yna caiff yr helpwr y sgwrs ganlynol:

Teleffonydd: Pa wasanaeth argyfwng ydych chi ei angen?

Helpwr: Ambiwlans, ac ar frys.

T: Yn eich cysylltu nawr.

Teleffonydd Ambiwlans: Beth yw natur yr argyfwng?

Mae'r helpwr yna'n disgrifio beth sy'n digwydd (yr anafedig yn anymwybodol yn yr ystum adferol, personau eraill wedi rhedeg i ffwrdd, lleoliad y digwyddiad, rhesymau posibl dros gyflwr yr anafedig, poteli alcohol gwag). Bydd y teleffonydd angen gymaint o wybodaeth â phosibl.

TA: A oes gan yr anafedig unrhyw anafiadau amlwg?

H: Na

TA: A oes unrhyw berygl pellach i'r anafedig neu i bobl eraill?

H: Beth ydych chi'n feddwl?

TA: A oes unrhyw wydr wedi torri o amgylch yr anafedig?

H: Na

TA: A oes unrhyw olwg o'i ffrindiau'n dychwelyd?

H: Na

Efallai bod hwn yn ymddangos yn gwestiwn od, ond pe byddent yn dychwelyd a'u bod dan ddylanwad alcohol gallai'r ffordd y byddant yn gweld y sefyllfa fod yn un afresymol. Gallent weld yr helpwyr fel bygythiad a bod yn anghyfeillgar tuag atynt. Mae eich diogelwch chi yr un mor bwysig â lles yr anafedig.

TA: Mae ambiwlans ar ei ffordd ac fe fydd gyda chi ymhen dau funud.

Bydd y Teleffonydd Ambiwlans yn cymryd manylion y galwr, a gaiff eu cofnodi gyda'r digwyddiad.

Diwedd y chwarae rôl.

<u>Diweddglo</u>

Dosbarth cyfan - Gall y digwyddiad hwn ysgogi nifer o drafodaethau gyda'r grŵp. Dyma rai awgrymiadau.

- A oedd yn iawn i'r anafedig gael ei adael gan ei 'ffrindiau'?
    - Faint y mae'n ei gymryd i fynd yn anymwybodol drwy alcohol?

Hawlfraint Heddlu Gwent 2023
© Gwent Police Copyright 2023

- A ddylent fod wedi bod yn yfed yn y parc?
- A yw eu hymddygiad yn effeithio ar unrhyw un arall sy'n defnyddio'r parc?
- A ddylai'r lonciwr fod wedi ymyrryd? A fyddech chi? Beth allai fod wedi digwydd pe baent heb helpu?
- A oedd gwybod sut i roi'r anafedig yn yr ystum adferol wedi helpu? Beth os nad oedd neb yn gwybod sut i wneud hyn?
- A oedd hi'n iawn i ddefnyddio'r rhif ffôn argyfwng 999?
- Pwy arall a effeithir arnynt gan y digwyddiad e.e.
    - Criw'r ambiwlans
    - Staff yr ysbyty - nyrsys, doctoriaid, porthorion, staff y dderbynfa ac ati
    - Rhieni / Gwarcheidwaid
    - Brodyr a chwiorydd (model rôl)
    - Gwasanaethau cymdeithasol
    - Yr ysgol
    - Y siopwr a werthodd yr alcohol? (A oes gan y person hwn gyfrifoldeb unwaith y bydd yr alcohol wedi ei werthu?)
    - Y Cyngor – symud y poteli o'r parc
- Allwch chi feddwl am unrhyw un arall?

Dylai'r athro/athrawes gyfeirio at wers yr heddlu a'r fideo yn ymwneud â 'Blackie' a fu farw ar ôl yfed gormod o flaen ei ffrindiau. Dylid canmol y chwaraewyr rôl a ddefnyddiodd eu sgiliau cymorth cyntaf i roi'r person ifanc yn yr ystum adferol. Dyma wybodaeth syml a allai fod wedi achub bywyd 'Blackie'.

<u>4. Alcohol a'r gyfraith – ymarfer sortio cardiau</u>

Rhannwch y dosbarth mewn grwpiau. Rhowch set o gardiau alcohol a'r gyfraith i bob grŵp (adnodd 4.a) a gofynnwch iddynt gydweddu'r disgrifiad cywir a'r cerdyn cosb neu oed cywir i sefydlu'r gyfraith ynglŷn â defnyddio a chamddefnyddio alcohol. Gofynnwch i'r grwpiau roi adborth i'r dosbarth gan alluogi'r athro i gywiro unrhyw gamdybiaeth.

Nodwch os gwelwch yn dda: mae'r chwe ateb mewn lliw hufen ar y diwedd yn atebion ychwanegol, dewisol ac mae eu defnyddio nhw yn dibynnu ar radd yr anhawster sydd angen.

Hawlfraint Heddlu Gwent 2023
© Gwent Police Copyright 2023

Atebion cardiau sortio

Mae gan yr Heddlu'r pŵer hwn i atal pobl ifanc rhag ymgynnull ac achosi aflonyddwch a allai effeithio ar bobl eraill.	**Gorchymyn Gwasgaru**
Gall plant yr oed hwn fynd i unrhyw le mewn tafarn cyn belled â'u bod yn cael eu goruchwylio gan oedolyn ond yn methu cael diod alcoholig.	**Dan 16 oed**
Gall pobl ifanc yn yr oes hon yfed cwrw, gwin, seidr neu beri gyda phryd o fwyd os caiff ei brynu gan oedolyn ac mae oedolyn yn cyd-fynd â nhw. Mae'n anghyfreithlon i'r grŵp oedran yma yfed gwirodydd mewn tafarndai hyd yn oed gyda phryd o fwyd.	**16 neu 17 oed**
Mae'n erbyn y gyfraith i unrhyw un dan yr oedran yma brynu alcohol mewn tafarn, oddi ar archfarchnad trwydded neu siop arall, neu i unrhyw un brynu alcohol i rywun dan yr oedran yma i'w yfed mewn tafarn neu fan cyhoeddus.	**O dan 18 oed**
Mae'n drosedd gyrru gyda mwy na'r hyn o alcohol yn eich gwaed.	**80 miligram o alcohol mewn 100 mililitr o waed**
Mae'n drosedd gyrru gyda mwy na'r hyn o alcohol yn eich corff.	**35 microgram o alcohol mewn 100 mililitr o anadl**
Uchafswm y gosb am drosedd gyntaf o yfed a gyrru.	**Uchafswm o £5000 a / neu hyd at 6 mis o garchar ac anghymhwysiad gorfodol am o leiaf 12 mis.**

Hawlfraint Heddlu Gwent 2023
© Gwent Police Copyright 2023

Nodiadau Athrawon

Mae yfed yn ormodol mewn un sesiwn mae'n cael ei alw yn......	Goryfed mewn pyliau
Gall yr heddlu wneud hyn os yw pobl ifanc dan 18 oed yn yfed mewn man cyhoeddus a chreu anhwylder neu ble mae'r swyddog yn credu y bydd y plentyn yn ei yfed.	Atafaelu'r alcohol.
Gall staff y bar dderbyn y ddirwy gosb benodedig hon am wasanaethu rhywun sydd o dan 18 oed.	Bydd staff y bar yn cael rhybudd ac yna derbyn dirwy o £90. Fodd bynnag, gellir cymryd trwydded gan y landlord am droseddu cyson.
Yr amser mae'n gymryd i'r corff gael gwared o 1 uned o alcohol yw .... (1 uned = glas bach o win; mesur 35ml o Wirodydd; 275ml potel Alcopops; 250ml Lager).	1 awr.
Gelwir unrhyw Ymddygiad Gwrth Gymdeithasol a all beri gofid i rywun neu sydd yn erbyn y Gyfraith yn	Ymddygiad Gwrth-Gymdeithasol

Hawlfraint Heddlu Gwent 2023
© Gwent Police Copyright 2023